

Số /BC-SNN

Hà Tĩnh, ngày tháng 4 năm 2023

BÁO CÁO

Tình hình sản xuất giống và phát triển cây ăn quả có múi

I. Thực trạng sản xuất và tiêu thụ cây ăn quả có múi tại Hà Tĩnh

1. Tình hình sản xuất

Hà Tĩnh là một trong những địa phương trồng cây ăn quả có múi chủ lực của cả nước¹: Theo báo cáo số 85/CTK-TH ngày 31/3/2023 của Cục Thống kê Hà Tĩnh đến hết năm 2022 diện tích, năng suất, sản lượng cam bưởi Hà Tĩnh như sau:

Tổng diện tích cây ăn quả có múi đến nay 11.987 ha, trong đó diện tích cho sản phẩm 9.983 ha, diện tích kiến thiết cơ bản 2.004 ha. Cụ thể như sau:

- Đối với cam: Tổng diện tích đạt 7.646 ha, tăng 2,27% so với năm 2021, trong đó: Diện tích kiến thiết cơ bản 1.041 ha, diện tích cam cho sản phẩm 6.605 ha, năng suất đạt 101,02 tạ/ha, sản lượng đạt 66.725 tấn, trong đó các huyện có sản lượng cam lớn Vũ Quang (gần 22 nghìn tấn), Hương Khê, Hương Sơn (16,5 nghìn tấn), Can Lộc (4,5 nghìn tấn). Đến tháng 4 năm 2023, diện tích trồng mới là 41 ha.

- Đối với bưởi: Tổng diện tích bưởi là 4.272 ha, trong đó: Diện tích kiến thiết cơ bản 894 ha, diện tích cho sản phẩm 3.378 ha, tăng 8,15% so với năm 2021; năng suất 108,46 tạ/ha; sản lượng ước đạt 36.637 tấn, tăng 12,19% so với năm 2021. Trong đó diện tích trồng bưởi Phúc Trạch tại 19 xã chỉ dẫn địa lý (của huyện Hương Khê)² là 2.714ha, trong đó diện tích cho thu hoạch là 1.920ha, sản lượng đạt 23.000 tấn³, năng suất đạt 119,79 tạ/ha. Diện tích trồng mới đến tháng 4/2023 đạt 28 ha. Có 160 doanh nghiệp, Hợp tác xã, Tổ hợp tác và gần 2.800 hộ gia đình sản xuất bưởi Phúc Trạch.

¹ Các tỉnh có diện tích trồng cam lớn là: Hòa Bình, Tuyên Quang, Hà Giang, Bắc Giang, Nghệ An, Hà Tĩnh, Vĩnh Long, Hậu Giang

² 19 xã trong vùng chỉ dẫn địa lý bưởi Phúc Trạch gồm: Điền Mỹ, Gia Phố, Hà Linh, Hòa Hải, Hương Bình, Hương Đô, Hương Giang, Hương Liên, Hương Long, Hương Thủy, Hương Trà, Hương Trạch, Hương Vĩnh, Hương Xuân, Lộc Yên, Phú Gia, Phú Phong, Phúc Đồng, Phúc Trạch.

³<https://moit.gov.vn/tu-hao-hang-viet-nam/thuc-day-thuong-mai-dien-tu-ke-noi-tieu-thu-buoi-phuc-trach-ha-tinh-nam-2022.html>

Từ năm 2018, Hà Tĩnh đã triển khai chính sách khuyến khích phát triển nông nghiệp, nông thôn và xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2019-2020⁴ và giai đoạn 2022-2025⁵, trong đó:

Ủy ban nhân dân (UBND) tỉnh hỗ trợ kinh phí thực hiện chứng nhận đạt tiêu chuẩn VietGAP cho các tổ chức, cá nhân sản xuất cam bù, cam chanh, bưởi Phúc Trạch. Do vậy, diện tích cam, bưởi trên địa bàn được sản xuất theo tiêu chuẩn VietGAP tăng nhanh: Đến nay đã có 196 cơ sở sản xuất cam được cấp chứng nhận VietGAP với diện tích 1.253ha (huyện Vũ Quang có 104 cơ sở với 640,1 ha, huyện Hương Sơn có 64 cơ sở với 378,3 ha, huyện Hương Khê có 15 cơ sở với diện tích 109 ha, huyện Can Lộc có 11 cơ sở với 108 ha...); có khoảng 800ha bưởi Phúc Trạch được sản xuất theo tiêu chuẩn VietGAP, trong đó đã có 36 cơ sở trồng bưởi Phúc Trạch được cấp chứng nhận VietGAP với diện tích là 221,52 ha. Có 1 cơ sở (Tổ hợp tác (THT) bưởi Phúc Trạch) với diện tích 6,5ha được cấp chứng nhận sản xuất theo tiêu chuẩn GlobalGAP; có 4 cơ sở với diện tích 30 ha được cấp chứng nhận hữu cơ (25 ha tại HTX nông nghiệp Gia Phúc, thôn Đất đỏ, xã Thường Nga, huyện Can Lộc; 2 ha tại THT sản xuất cam hữu cơ Doãn Hùng, xã Đức Lĩnh, huyện Vũ Quang; 1ha tại Nhà vườn sản xuất cam hữu cơ Nhật Anh, xã Lộc yên, huyện hương Khê; 2 ha tại THT sản xuất bưởi Phúc Trạch hữu cơ Hương Thủy, xóm 8, xã Hương Thủy, huyện Hương Khê)

Người dân được hỗ trợ kinh phí đầu tư máy móc, vật tư thiết bị xây dựng hệ thống tưới tiên tiến, tiết kiệm nước cho sản xuất cây ăn quả có múi: đến năm 2022 có 156ha cam và 65 ha bưởi được đầu tư hệ thống tưới nước chủ động.

2. Tình hình sinh trưởng, phát triển

2.1. Đối với bưởi Phúc Trạch: Hiện nay diện tích bưởi Phúc Trạch được trồng trên phạm vi toàn tỉnh, trong đó huyện Hương Khê có diện tích lớn nhất trên 2.700 ha qua khảo sát và báo cáo của các địa phương các vườn bưởi Phúc Trạch ở nhiều độ tuổi khác nhau, cụ thể như sau:

- *Đối với diện tích kiến thiết cơ bản (1-4 năm tuổi):* Chiếm khoảng 10% (diện tích này chủ yếu là trồng dặm, trồng thay thế, trồng ở các diện tích cải tạo vườn tạp).

- *Đối với diện tích cây trồng độ tuổi từ 5 đến 10 năm:* Chiếm khoảng 60% (diện tích này chủ yếu là tập trung ở các xã trọng điểm như: Hương Trạch, Phúc Trạch, Hương Giang, Hương Thủy, ...). Diện tích này cây trồng sinh trưởng phát triển tốt, có khả năng cho năng suất cao (12-15 tấn/ha).

⁴ Nghị quyết Số: 123/2018/NQ-HĐND của Hội đồng nhân dân tỉnh Hà Tĩnh về một số chính sách khuyến khích phát triển nông nghiệp, nông thôn và cơ chế xây dựng nông thôn mới, đô thị tỉnh Hà Tĩnh giai đoạn 2019-2020.

⁵ Nghị quyết Số: 51/2021/NQ-HĐND của Hội đồng nhân dân tỉnh Hà Tĩnh Quy định chính sách khuyến khích phát triển nông nghiệp, nông thôn gắn với xây dựng tỉnh đạt chuẩn nông thôn mới trên địa bàn tỉnh Hà Tĩnh giai đoạn 2022-2025

- *Đối với diện tích cây trồng độ tuổi từ 10 đến 15 năm*: Chiếm khoảng 15% (diện tích này nằm rải rác ở các xã). Ở độ tuổi này cây trồng sinh trưởng khá, chất lượng quả ngon, có khả năng cho năng suất ổn định (10-12 tấn/ha).

- *Đối với diện tích cây trồng độ tuổi trên 15 năm*: Chiếm khoảng 10%, cây trồng sinh trưởng trung bình, cho năng suất khá, chất lượng quả tốt, năng suất đạt (8-10 tấn/ha).

- *Đối với diện tích cây trồng độ tuổi trên 15 năm*: Chiếm khoảng 5%, cây trồng sinh trưởng trung bình, năng suất đạt 6-8 tấn/ha.

2.2. Đối với cam Chanh: Tổng diện tích cam chanh Hà Tĩnh khoảng 6.300 ha, qua khảo sát và báo cáo của các địa phương vườn cây ở nhiều độ tuổi khác nhau, cụ thể:

- *Đối với diện tích kiến thiết cơ bản (1-4 năm tuổi)*: Chiếm khoảng 10% (diện tích này chủ yếu là trồng dặm, trồng thay thế).

- *Đối với diện tích cây trồng độ tuổi từ 5 đến 12 năm*: Chiếm khoảng 60% (diện tích này chủ yếu là tập trung ở các xã trọng điểm như: Đức Lĩnh, Đức Liên, Sơn Thọ (Vũ Quang); Sơn Mai, Sơn Trường (Hương Sơn); một số xã của vùng thượng Thạch Hà, Can Lộc, ...). Diện tích này cây trồng sinh trưởng khỏe, có khả năng cho năng suất cao (12-15 tấn/ha).

- *Đối với diện tích cây trồng độ tuổi trên 12-15 năm*: Chiếm khoảng 25%, cây trồng sinh trưởng trung bình, cho năng suất trung bình, năng suất đạt (6-8 tấn/ha).

- *Đối với diện tích cây trồng độ tuổi trên 15 năm*: Chiếm khoảng 5%, cây trồng sinh trưởng kém, còi cọc, năng suất thấp.

2.3. Đối với cam Bù Hương Sơn:

Tổng diện tích cam bù khoảng 1.400 ha, qua khảo sát và báo cáo của các địa phương vườn cây ở nhiều độ tuổi khác nhau, cụ thể:

- *Đối với diện tích cây trồng mới (1-4 năm tuổi)*: Chiếm khoảng 15%.

- *Đối với diện tích cây trồng độ tuổi từ 5 đến 12 năm*: Chiếm khoảng 60% (diện tích này chủ yếu là tập trung ở các xã trọng điểm như: Đức Lĩnh, Sơn Thọ (Vũ Quang); Sơn Mai, Sơn Trường, Sơn Diệm (Hương Sơn). Diện tích này cây trồng sinh trưởng khỏe, khả năng cho năng suất cao (10-12 tấn/ha).

- *Đối với diện tích cây trồng độ tuổi từ 12-15 năm*: Chiếm khoảng 15%, cây trồng sinh trưởng trung bình, cho năng suất khá, năng suất đạt (6-8 tấn/ha).

- *Đối với diện tích cây trồng độ tuổi trên 15 năm*: Chiếm khoảng 10%, cây trồng sinh trưởng kém, còi cọc, năng suất thấp; có thể phải hủy bỏ.

3. Công tác bảo tồn quỹ gen và sản xuất giống cây ăn quả có múi.

3.1. Công tác bảo tồn quỹ gen

- Bưởi Phúc Trạch: Tại cơ sở Bảo tồn, nhân giống và phát triển bưởi Phúc Trạch – Hương Khê: Có 07 nhà lưới diện tích 1.400 m² (02 nhà lưới bảo tồn cây S₀ và cây S₁ dùng để lấy mắt ghép, 05 nhà lưới dùng để sản xuất cây giống bưởi Phúc Trạch); diện tích vườn cây nghiên cứu khoa học 0,71 ha; diện tích vườn bảo tồn tập trung 0,5 ha; nhà kho, nhà đóng bầu 0,24 ha.

Hiện nay, tại cơ sở bảo tồn có 25 cây ghép đỉnh sinh trưởng (cây S₀), 250 cây nhân nhanh mắt ghép (cây S₁) được bảo tồn trong nhà lưới và 200 cây tại vườn bảo tồn tập trung; 284 cây tại vườn thí nghiệm. Năng lực cung cấp mắt ghép từ cây S₀ và cây S₁ (khoảng 7 - 8 vạn mắt ghép/năm; mỗi cây khoảng 300 mắt/năm); Về giống sản xuất bình quân giai đoạn 2016-2018 mỗi năm sản xuất từ 15.000 - 16.000 cây bưởi đạt tiêu chuẩn xuất vườn đáp ứng một phần nhu cầu giống chất lượng để trồng mới, trồng thay thế của người dân trên địa bàn huyện trong những năm vừa qua

- Tại Trại thực nghiệm và nhân giống cây ăn quả, cây lâm nghiệp Trường Bát: Bảo tồn 300 S₁ cây trong nhà lưới gồm các giống: Bưởi Phúc Trạch, cam chanh, cam bù, bưởi đường...; bảo tồn ở vườn tập trung 360 cây.

- Tại cơ sở bảo tồn, khôi phục và nhân giống giống cam bù Hương Sơn (Sơn Lễ - Hương Sơn): Bảo tồn 100 cây cam chanh, 200 cây cam bù trong nhà lưới.

3.2. Công tác bình tuyển công nhận cây đầu dòng:

- Cây bưởi Phúc Trạch: Năm 2018 đã bình tuyển công nhận lại được 8 cây đầu dòng (tại Quyết định số 445/QĐ-SNN ngày 29/6/2018 của Sở NN&PTNT). Năm 2019, đã bình tuyển được 30 cây bưởi Phúc Trạch đầu dòng theo Quyết định số 592/QĐ-SNN ngày 16/10/2019.

- Cây cam chanh: Đã bình tuyển công nhận được 54 cây đầu dòng (30 cây tại Quyết định số 18/QĐ-SNN ngày 13/1/2016 của Sở NN&PTNT, 14 cây tại Quyết định số 831/QĐ-SNN ngày 29/11/2018 của Sở NN&PTNT, 10 cây tại Quyết định 13/QĐ-SNN ngày 21/1/2022)

- Cây cam bù Hương Sơn: Đã bình tuyển công nhận được 44 cây đầu dòng (34 cây tại Quyết định số 351/QĐ-SNN ngày 16/5/2018 của Sở NN&PTNT, 10 cây tại Quyết định 58/QĐ-SNN ngày 24/2/2022).

- Cây quýt khốp: Đã bình tuyển công nhận được 15 cây đầu dòng (tại Quyết định số 830/QĐ-SNN ngày 29/11/2018 của Sở NN&PTNT)

- Vườn cây đầu dòng: Năm 2018 đã công nhận 1 vườn cây đầu dòng cây cam chanh tại Quyết định số 646/QĐ-SNN ngày 04/10/2018 về việc công nhận vườn cây đầu dòng cây cam chanh Tân Thanh Phong, diện tích 308 m², quy mô 231 cây, khả năng cho mắt ghép 25.000-30.000 mắt/năm.

- Năm 2019, đã công nhận 1 vườn cây đầu dòng cây bưởi Phúc Trạch tại Quyết định số 592/QĐ-SNN ngày 16/10/2019 về việc công nhận vườn cây đầu dòng cây bưởi Phúc Trạch Vườn ươm Việt, diện tích 360 m², quy mô 168 cây, khả năng cho mắt ghép 50.000 - 80.000 mắt ghép/năm.

3.3. Tình hình sản xuất và kinh doanh giống

a. Tình hình sản xuất giống

Hàng năm các cơ sở sản xuất giống cây ăn quả có múi trên địa bàn tỉnh sản xuất khoảng 300.000 cây giống/năm, chủ yếu tập trung tại các cơ sở lớn như: Công ty TNHH Tân Thanh Phong, Trại thực nghiệm và nhân giống cây ăn quả Trại Truong Bát, Trại giống bưởi Phúc Trạch, Công ty TNHH Vườn ươm Việt,....

* *Trại thực nghiệm và sản xuất giống cây ăn quả, cây lâm nghiệp Truong Bát* thuộc Trung tâm Khuyến nông tỉnh, địa chỉ tại thôn 12, xã Hà Linh, huyện Hương Khê.

- Cơ sở hạ tầng

+ Về đất đai: Tổng diện tích đất nhà nước giao cho Trại quản lý và sử dụng khoảng 3,0 ha, trong đó: Đất trồng cây khảo nghiệm: 0,5 ha chiếm 16,7%; Đất trồng cây tập đoàn: 1,5 ha chiếm 50%; Đất xây dựng nhà cửa, hạ tầng, kênh mương, đường giao thông nội vùng, vườn ươm và gờ cây giống: 1,0 ha chiếm 33,3%.

+ Cơ sở hạ tầng phục vụ sản xuất

Nhà lưới: Nhà lưới 07 cái, diện tích 1.344 m² (đưa vào sử dụng năm 2018 và năm 2021), nhà thiết kế để sản xuất 15-20.000 bầu/năm, trồng bảo tồn được 450 cây S₀, S₁ (Cây vi ghép đỉnh sinh trưởng, cây nhân nhanh mắt ghép). Nhà lưới được xây dựng và đưa vào sản xuất (5 nhà năm 2018 và 2 nhà (năm 2021).

Nhà kho: 01 cái, diện tích 128,51 m² (xây dựng năm 2017), thiết kế chứa 450-500 m³ đất và phân để sản xuất. Nhà kho được xây dựng và đưa vào sản xuất năm 2018.

Hệ thống điện: Làm mới phục vụ hệ thống nhà lưới bảo tồn giống 120 m (năm 2018)

Nhà giới thiệu sản phẩm: 01 cái, diện tích 120 m² (xây dựng năm 2020), thiết kế 3 phòng.

Hệ thống đường bê tông: Làm mới theo thiết kế, đưa vào sử dụng tháng 3/2021.

Hệ thống kênh mương nội đồng: Làm mới theo thiết kế, đưa vào sử dụng tháng 3/2021.

Nhà điều hành: 02 cái, 300 m² (xây dựng năm 1994 và 2002, đã hết khấu hao tài sản); nhà cấp 4, nay đã xuống cấp, chỉ sửa chữa để sử dụng tạm thời.

Nhà lưới màng bằng cước để luyện cây giống: Nhà lưới màng bằng cước để luyện cây giống 01 cái, diện tích 1.000 m² (Xây dựng năm 2018), nhà thiết kế để luyện cây giống trước lúc xuất vườn.

** Khu bảo tồn, nhân giống và phát triển cam bù (trại giống Hương Sơn)*

Trại thành lập năm 2014 thuộc Trung tâm Ứng dụng khoa học kỹ thuật và Bảo vệ cây trồng, vật nuôi huyện Hương Sơn, địa chỉ tại xã Sơn Lễ, huyện Hương Sơn với diện tích 2,6 ha.

- Cơ sở hạ tầng, vật chất

Nhà lưới 2 cái tổng diện tích 200 m²/1 nhà để lưu giữ cây S0, S1, có giếng khoan, nhà đóng bầu, khu nhà ở cho công nhân và chuyên gia, nhưng chưa có hệ thống tưới trong nhà lưới.

Về khu vực sản xuất cây giống: tối đa nếu sản xuất hết khu vực 1 ha (sẽ sản xuất được 150.000.000 cây các loại, nhưng thực tiễn chỉ mới sản xuất 10-80.000 cây giống.

- Vườn cây mẹ: Cần được trồng thay mới và có sự quan tâm để chăm sóc đúng quy trình (về cắt tỉa, bón phân hằng năm) để cây phát triển tốt và tạo ra nguồn mắt ghép tốt nhất.

** Trại bảo tồn và nhân giống bưởi Phúc Trạch (trại giống Phúc Trạch)*

Trại bảo tồn và nhân giống bưởi Phúc Trạch thuộc Trung tâm ứng dụng Khoa học kỹ thuật và bảo vệ cây trồng vật nuôi huyện Hương Khê. Tổng diện tích tại Cơ sở bảo tồn và nhân giống bưởi Phúc Trạch :1,7 ha

Trong đó có 07 nhà lưới chống côn trùng gồm: 05 nhà lưới sản xuất giống được xây dựng mới năm 2021 với diện tích 192 m²/nhà, có hệ thống tưới bằng bet phun sương để phục vụ cho sản xuất giống đảm bảo; 02 nhà lưới lưu giữ cây S0, S1 với diện tích 192 m²/ nhà đang được xây dựng.

Hiện nay 05 nhà lưới sản xuất giống đã xây dựng xong từ tháng 11/2021, đã đưa vào sản xuất giống năm 2022 và mỗi năm sản xuất từ 15.000 – 18.000 cây giống bưởi Phúc Trạch đảm bảo chất lượng cung cấp cho người dân.

02 nhà lưới lưu giữ 25 cây bưởi Phúc Trạch S0 và 250 cây S1 đang được xây dựng mới dự kiến xây dựng xong trong tháng 5/2023.

Hiện nay vườn cây S0, S1 đã quá thời hạn lấy mắt ghép theo quy định.

* Các doanh nghiệp Tân Thanh Phong, Vườn ươm Việt,... cơ sở hạ tầng cơ bản đáp ứng sản xuất giống cây ăn quả.

b. Kinh doanh giống

Số lượng cây giống do các doanh nghiệp, HTX sản xuất đáp ứng nhu cầu trong tỉnh ngoài ra còn xuất bán ra các thị trường ngoại tỉnh như Quảng Bình, Nghệ An... Giá giống cây ăn quả có múi hiện nay dao động 25.000 - 35.000 đồng/kg.

4. Thực trạng thương mại

Để thúc đẩy tiêu thụ, thương mại tỉnh Hà Tĩnh đã triển khai các hoạt động xây dựng, quảng bá thương hiệu và tổ chức các kênh tiêu thụ cho sản phẩm cây ăn quả có múi, cụ thể:

4.1. Xây dựng, quảng bá thương hiệu

- Các địa phương đã xây dựng và bảo hộ Nhãn hiệu chứng nhận cho sản phẩm cam: “Cam Bù Hương Sơn” năm 2010⁶ và “Cam Mai Sơn” năm 2019 (huyện Hương Sơn); “Cam Thượng Lộc” huyện Can Lộc 2017⁷; “Cam Vũ Quang” huyện Vũ Quang năm 2017; “Cam Khe Mây” huyện Hương Khê năm 2019⁸.

- Xây dựng và được cấp “Giấy chứng nhận đăng ký nhãn hiệu hàng hóa” cho sản phẩm bưởi Phúc Trạch từ năm 2004 và “Giấy chứng nhận đăng ký chỉ dẫn địa lý” cho 19/21 xã, thị trấn trên địa bàn huyện Hương Khê năm 2010⁹ và được Liên minh châu Âu (EU) công nhận là 1 trong 39 chỉ dẫn địa lý của Việt Nam được Liên minh Châu Âu cam kết bảo hộ từ ngày 1/8/2020.

4.2. Kênh tiêu thụ, thị trường tiêu thụ

- Cam Hà Tĩnh

Sản phẩm cam Hà Tĩnh được tiêu thụ thông qua thương lái, các doanh nghiệp, cửa hàng, đại lý, chủ yếu tiêu dùng nội tỉnh và một số địa phương lân cận.

➤ Kênh truyền thống

Cam Hà Tĩnh chủ yếu bán cho thương lái trong tỉnh, rồi được phân phối đến các cửa hàng, điểm bán lẻ trong tỉnh và các tỉnh, thành: Hà Nội, Đà Nẵng, Nghệ An...

Hiện tại, cam Hà Tĩnh phân phối theo kênh truyền thống chiếm khoảng 80%, trong đó 90% số này là bán hàng thông qua các đại lý, ký hợp đồng thời vụ, chỉ khoảng 10% là bán lẻ trực tiếp đến tay người tiêu dùng. Người tiêu dùng mua sản phẩm trực tiếp từ người sản xuất ngay tại vườn thường được đóng thùng 5 kg, 10 kg hoặc 20 kg.

Một số HTX, doanh nghiệp thương mại sản phẩm cam Hà Tĩnh như HTX Nông nghiệp Gia Phúc (huyện Can Lộc), HTX Nông nghiệp cam Khe Mây Long Nhân, Công ty TNHH Tân Thanh Phong (huyện Hương Khê), Doanh nghiệp tư nhân Hoài Luân (huyện Vũ Quang), HTX Cam bù Trường Mai (huyện Hương Sơn)...

➤ Kênh hiện đại

Cam Hà Tĩnh bước đầu thâm nhập vào hệ thống phân phối hiện đại như Vinmart+, Vinmart, Coopmart... cùng với các kênh online như công cụ Facebook,

⁶ Quyết định của Cục Sở hữu trí tuệ tháng 4-2010 văn bằng số 0181461 về cấp văn bằng bảo hộ nhãn hiệu chứng nhận cam bù Hương Sơn

⁷ Quyết định số 1016/QĐ-SHTT ngày 9/1/2017 về việc cấp văn bằng bảo hộ nhãn hiệu chứng nhận cam Thượng Lộc cho UBND huyện Can Lộc (văn bằng số 274665)

⁸ Quyết định số 68518/QĐ-SHTT ngày 19/09/2019 về việc cấp giấy chứng nhận cho nhãn hiệu Cam Khe Mây

⁹ Quyết định số 2180/QĐ-SHTT của Cục Sở hữu trí tuệ về cấp Giấy chứng nhận đăng ký chỉ dẫn địa lý “Phúc Trạch” cho sản phẩm “Quả bưởi”

Zalo, Tiktok... Ngoài ra, cam cũng đã “có mặt” trên các sàn TMĐT Vò sò (<https://voso.vn>), Sen đỏ (<https://sendo.vn>) và Bách hóa Bưu điện (Postmart.vn). Sản lượng cam bán theo kênh hiện đại, hình thức trực tuyến chiếm khoảng 20%.

- Bưởi Phúc Trạch

Bưởi Phúc Trạch là giống bưởi đặc sản của huyện Hương Khê, được chỉ dẫn địa lý ở 19/21 xã, thị trấn trong toàn huyện. Giữa tháng 8 âm lịch là chính vụ bưởi, đạt đúng trọng lượng, hàm lượng dinh dưỡng và độ ngọt thanh ở mức cao nhất¹⁰. Ngay từ đầu tháng 7 âm lịch, các thương lái sẽ đến từng vườn để lựa chọn, đặt mua và đợi đến vụ thu hoạch sẽ đến thu hái. Ngoài bán cho thương lái theo vườn, người dân cũng tự tìm và kết nối với các đầu mối ngoài tỉnh để bán trực tiếp hoặc bán lẻ đến tay người tiêu dùng.

➤ Kênh truyền thống

Bưởi Phúc Trạch phần lớn được bán sỉ cho thương lái, chỉ một số ít bán lẻ cho người tiêu dùng, thương lái đến tận vườn thu mua và mua cả vườn, sau đó cắt, phân loại (loại 1, loại 2, loại 3) rồi bán cho các mối buôn sỉ, lẻ khác. Tại địa bàn tỉnh vẫn duy trì tổ chức các chợ đầu mối, các điểm bán bưởi trong nhằm kết quảng bá sản phẩm nội tỉnh và kết nối tiêu thụ bưởi đến các tỉnh, thành khác trên cả nước. Thị trường tiêu thụ bưởi Phúc Trạch được mở rộng đến các thị trường lớn Hà Nội, thành phố Hồ Chí Minh... và các tỉnh lân cận như Nghệ An, Quảng Bình, Đà Nẵng...

Ngoài kênh bán sỉ, một số khách hàng có yêu cầu chất lượng sản phẩm cao sẽ đến tận vườn để chọn và mua được bưởi Phúc Trạch. Đối tượng khách hàng này thường là khách quen, mua làm quà tặng nên sẵn sàng trả giá cao hơn so với giá bán buôn. Hình thức phân phối này khá phổ biến ở những xã có danh tiếng: Phúc Trạch, Hương Trạch, Hương Đô, Lộc Yên.

Một số HTX, doanh nghiệp thương mại sản phẩm bưởi Phúc Trạch như HTX Nông nghiệp và Dịch vụ Thảo Vân, HTX sản xuất kinh doanh giống cây trồng xã Hương Trạch, HTX bưởi Phúc Trạch Phát Lộc, Công ty trách nhiệm hữu hạn (TNHH) một thành viên (MTV) Công Lý, Công ty TNHH Tân Thanh Phong (huyện Hương Khê)...

➤ Kênh hiện đại

Bưởi Phúc Trạch đã có mặt tại các hệ thống phân phối lớn như siêu thị BigC và GO!, Vinmart, Co.opmart và chuỗi Nông sản sạch tại Hà Nội và Quảng Ninh. Một số doanh nghiệp, HTX đang tích cực xúc tiến các thủ tục để đủ điều kiện xuất khẩu bưởi sang các thị trường Nhật Bản, Singapore, Đức... như Tổ hợp tác sản

¹⁰ Thông thường bưởi Phúc Trạch đạt trọng lượng từ 1-1,5 kg/quả, quả cao từ 12-14 cm, đường kính quả từ 14-16 cm, vỏ quả không trơn, không ráp khi chín màu vàng xanh, cùi trắng, vách múi giòn, dễ tách, tép múi màu phớt hồng hoặc trắng trong, mọng nước, vị ngọt thanh.

xuất bưởi Phúc Trạch Anh Quân đã được Cục bảo vệ thực vật cấp mã số vùng trồng đủ điều kiện xuất khẩu sản phẩm bưởi Phúc Trạch sang thị trường EU và Nga (PD.33.01.01.001.EU; PD.33.01.01.001.RUSS).

Ngoài ra, bưởi Phúc Trạch cũng đã được bán trên các sàn TMĐT như Vò sò (<https://voso.vn>), Bách hóa Bưu điện (<https://postmart.vn>), Sen đỏ (<https://sendo.vn>), Shopee và sàn TMĐT của tỉnh: Hatiplaza (<https://hatiplaza.com>) các kênh trực tuyến khác như Facebook, Zalo... của cá nhân của các chủ vườn.

II. Những khó khăn, tồn tại

1. Công tác tuyên truyền:

- Công tác tuyên truyền chưa được duy trì thường xuyên; sự phối hợp trong công tác tuyên truyền đôi lúc thiếu chặt chẽ; giới thiệu và quảng bá nhãn hiệu còn hạn chế; việc nhân rộng các mô hình sản xuất rải vụ, mô hình sản xuất theo hướng an toàn chưa nhiều.

- Việc bồi dưỡng kiến thức pháp luật cho các hộ sản xuất, kinh doanh và tổ chức kiểm định chưa thực hiện thường xuyên để sản xuất giống đảm bảo chất lượng phục vụ sản xuất.

2. Về sản xuất giống:

Hiện nay vẫn tồn tại một số cơ sở sản xuất kinh doanh giống cây ăn quả có múi không có đầy đủ hồ sơ theo đúng quy định, chưa có người kiểm định giống cây ăn quả có múi. Chưa kiểm soát được hết nguồn vật liệu nhân giống cây ăn quả. Một số diện tích bưởi Phúc Trạch trồng ngoài vùng chỉ dẫn địa lý làm ảnh hưởng đến chất lượng sản phẩm bưởi Phúc Trạch.

Giống bưởi Phúc Trạch, các giống cam chanh tại Hà Tĩnh số lượng hạt trên quả lớn làm giảm sức cạnh tranh của sản phẩm cam bưởi Hà Tĩnh so với các địa phương khác và sản phẩm ngoại nhập.

3. Về sản xuất:

- Diện tích phát triển nhanh về số lượng (cây cam: Năm 2012 diện tích 1.777 ha, đến năm 2017 diện tích 6.002 ha; cây bưởi: Năm 2012 diện tích 1.170 ha, đến năm 2017 diện tích 2.632 ha) tuy nhiên chất lượng chưa cao, thiếu tính bền vững, việc đầu tư thâm canh còn thấp, chưa áp dụng đầy đủ các quy trình kỹ thuật chăm sóc vườn cây (bón phân, tia cành, tạo tán, phòng trừ sâu bệnh, tưới nước, tủ gốc giữ ẩm...) nên năng suất bình quân chưa tương xứng với tiềm năng; chất lượng các vườn cam không đồng đều, mẫu mã chưa đáp ứng được nhu cầu của thị trường, ,

- Nông dân còn sản xuất theo kiểu nhỏ lẻ, manh mún nên gặp nhiều khó khăn trong xây dựng thương hiệu, không đáp ứng sản xuất hàng hoá lớn tập trung,

đồng đều. Mặt khác, do sản xuất chưa theo đúng quy trình kỹ thuật, chưa quản lý tốt dịch bệnh, thiếu sự liên kết giữa nhà vườn, hợp tác xã, doanh nghiệp... đã làm giảm thể mạnh của vùng.

- Công nghệ thu hoạch, bảo quản, vận chuyển, sơ chế, chế biến chưa tốt, ảnh hưởng đến chất lượng, giá trị sản phẩm và lợi nhuận của người sản xuất.

- Sản xuất cam trên đất dốc (đa phần đất lâm nghiệp được chuyển sang trồng cam) đều mang tính tự phát, nguồn nước hạn chế, đi lại khó khăn, chi phí sản xuất lớn...

- Một số diện tích có thời gian kinh doanh khá dài (trên 10 năm), một số vườn đầu tư thâm canh thấp, chăm sóc và phòng trừ sâu bệnh không đúng quy trình kỹ thuật, hiện nay có biểu hiện sinh trưởng kém, nhiễm một số đối tượng sâu bệnh như: bệnh nứt thân xì mũ, vàng lá thối rễ, loét sẹo, greening,....

- Ảnh hưởng biến đổi khí hậu, thời tiết bất thường, việc áp dụng quy trình sản xuất có lúc, có vụ đạt hiệu quả chưa cao, ảnh hưởng đến năng suất, giá thành, kế hoạch liên kết tiêu thụ....

4. Về tiêu thụ sản phẩm

- Thông tin về thị trường còn quá ít, nông dân chưa có đủ thông tin về sản xuất như quy trình sản xuất an toàn, quy trình đóng gói sản phẩm nên khó cạnh tranh với các sản phẩm hoa quả được nhập. Việc tiêu thụ sản phẩm chủ yếu thông qua các thương lái nên tiềm ẩn rủi ro, thương lái có vai trò trong tiêu thụ sản phẩm, tuy nhiên việc thu gom, phân phối, tiêu thụ sản phẩm chưa phân biệt sản phẩm an toàn và chưa an toàn, chưa truy xuất được nguồn gốc. Việc xây dựng thương hiệu cũng như liên kết sản xuất và tiêu thụ với doanh nghiệp còn gặp nhiều khó khăn.

- Diện tích liên kết sản xuất và tiêu thụ chưa nhiều, chưa ổn định, thiếu bền vững, chất lượng sản phẩm chưa đồng đều.

III. Định hướng phát triển¹¹

1. Cây cam

Ổn định với quy mô ở mức phù hợp gắn với thị trường tiêu thụ sản phẩm, diện tích cam đạt khoảng 9.200 ha, năng suất bình quân đạt 120 tạ/ha, sản lượng 77.000 tấn, giá trị sản xuất đạt trên 2.500 tỷ đồng. Tập trung đầu tư thâm canh số diện tích hiện có (trên 7.000 ha), ứng dụng các tiến bộ kỹ thuật (quy trình sản xuất VietGAP, hệ thống tưới tiên tiến, kéo dài thời vụ, rải vụ...) để nâng cao năng suất, đồng nhất chất lượng sản phẩm; đầu tư trồng tái canh thay thế diện tích già cỗi, sâu bệnh, bị thoái hóa có năng suất, chất lượng kém. Tiếp tục bảo tồn, nhân giống, khôi phục và phát triển sản xuất cam bù đặc sản; bình tuyển cây đầu dòng, sản

¹¹ Quyết định số 786/QĐ-UBND ngày 18/3/2019 của UBND tỉnh về ban hành Kế hoạch cơ cấu lại ngành nông nghiệp Hà Tĩnh giai đoạn 2019-2020 và những năm tiếp theo.

xuất giống cam chanh đạt tiêu chuẩn trên diện rộng. Khuyến khích, mở rộng liên kết sản xuất, tiêu thụ sản phẩm giữa doanh nghiệp với các trang trại, gắn với xây dựng thương hiệu, bảo quản, chế biến, truy xuất nguồn gốc, mở rộng thị trường trong nước, hướng tới xuất khẩu.

2. Cây bưởi Phúc Trạch

Tiếp tục mở rộng diện tích tại các xã theo vùng, khu vực đã được chứng nhận chỉ dẫn địa lý, với quy mô hợp lý, gắn với thị trường tiêu thụ; đến năm 2025 diện tích trong vùng chỉ dẫn địa lý đạt khoảng 3.200 ha, năng suất bình quân đạt 130 tạ/ha, sản lượng trên 40.000 tấn, giá trị sản xuất đạt trên 1.500 tỷ đồng. Tập trung đầu tư thâm canh, ứng dụng tiến bộ kỹ thuật đảm bảo ổn định ra hoa, đậu quả, quy trình sản xuất VietGAP, rải vụn; chuyên giao công nghệ sản xuất bưởi ít hạt, không hạt; thực hiện có hiệu quả Dự án Bảo tồn, nhân giống, khôi phục và phát triển sản xuất cây bưởi Phúc Trạch đảm bảo nguồn giống có chất lượng cho sản xuất. Khuyến khích hình thành các THT, HTX, liên kết vùng sản xuất bưởi với các doanh nghiệp thu mua, bảo quản, chế biến, mở rộng thị trường tiêu thụ, phát huy lợi thế sản phẩm đặc sản của tỉnh.

IV. Giải pháp phát triển cây ăn quả có múi thời gian tới:

1. Về công tác giống:

Đẩy mạnh tuyên truyền, thông tin những địa chỉ tin cậy về cung ứng giống cây ăn quả để người dân lựa chọn, tránh tình trạng để người dân bị các tổ chức, cá nhân lợi dụng cung ứng những giống cây trồng không rõ nguồn gốc, không đảm bảo chất lượng; hướng tới xây dựng vùng chuyên canh cây ăn quả an toàn, chất lượng.

Rà soát, loại bỏ những tổ chức, cá nhân sản xuất, kinh doanh cây giống nhỏ lẻ, không đủ điều kiện; sẽ xử phạt nghiêm những trường hợp vi phạm. Tăng cường công tác kiểm tra, thanh tra, đánh giá phân loại các cơ sở sản xuất giống cây ăn quả có múi. Ngăn chặn, xử lý kịp thời những tổ chức, cá nhân sản xuất kinh doanh giống không rõ nguồn gốc, giống kém chất lượng.

2. Về kỹ thuật sản xuất.

Nghiêm chỉnh chấp hành đồng bộ các biện pháp kỹ thuật theo quy trình của ngành nông nghiệp và phát triển nông thôn ban hành.

Áp dụng đồng bộ từ khâu chọn giống đến quy trình đầu tư thâm canh, sử dụng phân bón cân đối hợp lý, ưu tiên sử dụng phân hữu cơ vi sinh, các biện pháp canh tác, tỉa cành tạo tán, kỹ thuật thụ phấn bổ sung cho bưởi, bao quả cam bưởi, lắp đặt hệ thống tưới tiết kiệm nước, để tăng năng suất, chất lượng sản phẩm phục vụ tốt nhu cầu người tiêu dùng.

Đối với trên đất vườn đồi, đất lâm nghiệp bố trí trồng các loại cây ăn quả có múi ở độ dốc dưới 25°, những diện tích có độ dốc từ 10-25° tiến hành tạo đường đồng mức, áp dụng kỹ thuật giữ cỏ trong vườn, trồng xen các loại cỏ chăn nuôi để hạn chế xói mòn rửa trôi, trên đỉnh đồi cần giữ rừng để chắn gió, giữ độ ẩm cho đất trồng. Đối với đất vườn hộ bố trí trồng cây bưởi, những diện tích thường bị ngập nước vào mùa mưa lụt tiến hành lên liếp, tạo mô để trồng.

Đối với diện tích già cỗi, kém hiệu quả hướng dẫn người sản xuất phá bỏ, cải tạo đất, tiến hành trồng lại, áp dụng kỹ thuật trồng dày, quản lý chặt chẽ bệnh vàng lá thối rễ... để tăng hiệu quả sản xuất.

3. Công tác Bảo vệ thực vật:

Chủ động thực hiện tốt công tác điều tra phát hiện, dự tính, dự báo kịp thời, chính xác các đối tượng sâu, bệnh hại để tuyên truyền, hướng dẫn phòng, trừ các đối tượng gây hại, áp dụng các biện pháp IPM như: sử dụng giống có nguồn gốc rõ ràng, bón phân cân đối, ...nhằm tăng năng suất, chất lượng sản phẩm và đảm bảo vệ sinh an toàn thực phẩm.

Trong sử dụng thuốc bảo vệ thực vật cần lựa chọn và sử dụng các chế phẩm, thuốc bảo vệ thực vật có nguồn gốc sinh học, nhằm hạn chế ảnh hưởng tới môi trường, sức khỏe cộng đồng, dư lượng và đảm bảo chất lượng sản phẩm. Tuân thủ việc sử dụng thuốc theo nguyên tắc 4 đúng: Đúng thuốc, đúng nồng độ - liều lượng, đúng kỹ thuật và đúng thời điểm.

4. Thu hoạch, bảo quản.

- *Thu hoạch:* Tùy từng loại và từng giống cây có múi để xác định đúng thời điểm chín, thời gian thu hoạch hợp lý; các biện pháp thu hái phải đảm bảo theo đúng kỹ thuật, đúng thời vụ để thu được sản phẩm có chất lượng tốt nhất, giảm tỉ lệ dập nát, tổn thất và ít gây ảnh hưởng đến năng suất của năm sau. Tránh hiện tượng neo quả quá lâu trên cây sau khi quả đã chín vì sẽ gây ảnh hưởng đến sinh trưởng, ra hoa tạo quả cho mùa sau.

- *Bảo quản sản phẩm:* Sử dụng các chất bảo quản an toàn, không độc hại, kéo dài thời gian tiêu thụ cho sản phẩm; áp dụng kỹ thuật bao quả bằng túi nilon chuyên dụng vừa giữ được chất lượng, mẫu mã quả vừa phòng chống được dịch hại, nhất là các đối tượng chích hút quả. Nghiêm cấm việc sử dụng các hóa chất điều hòa sinh trưởng để kéo dài thời gian neo quả trên cây, các hóa chất bảo quản sau khi thu hoạch.

5. Về thị trường tiêu thụ sản phẩm:

- Khuyến khích thành lập các tổ, nhóm sản xuất để xây dựng các chuỗi sản phẩm khép kín cùng với nâng cao giá trị của nhãn hiệu sản phẩm. Hỗ trợ các công

ty, tổ nhóm sản xuất, HTX đa dạng chủng loại bao gói sản phẩm phù hợp với nhu cầu người tiêu dùng.

- Tạo điều kiện để các công ty, HTX tham gia các hội chợ trái cây, hội chợ thương mại trong và ngoài tỉnh nhằm quảng bá, mở rộng thị trường tiêu thụ sản phẩm. Tiếp tục tuyên truyền quảng bá sản phẩm cam, bưởi trên các phương tiện thông tin đại chúng.

V. Kiến nghị, đề xuất

Để công tác sản xuất giống cây ăn quả đảm bảo chất lượng và nâng cao năng suất, chất lượng sản phẩm cam, bưởi đề nghị tiếp tục kêu gọi các tổ chức, cá nhân đầu tư hỗ trợ cơ sở hạ tầng như nhà lưới, hệ thống tưới trong nhà lưới,... và ứng dụng các tiến bộ khoa học kỹ thuật trong sản xuất giống và thâm canh.

Báo cáo này thay thế Báo cáo số 149/BC-SNN ngày 26/4/2023 của Sở Nông nghiệp và Phát triển nông thôn về tình hình sản xuất giống và phát triển cây ăn quả có múi./.

Nơi nhận:

- UBND tỉnh (để báo cáo);
- Phó Chủ tịch UBND tỉnh Nguyễn Hồng Lĩnh;
- Đ/c Giám đốc Sở, các Phó giám đốc Sở;
- Chi cục TT&BVTV;
- Lưu VT.

**KT.GIÁM ĐỐC
PHÓ GIÁM ĐỐC**

Nguyễn Tuấn Thanh